

**Заједнички састанак – панел дискусија учесника на пројекту
„Праћење утицаја прекограничног аерозагађења у шумским
екосистемима на територији Републике Србије“
Ниво I и Ниво II**

Организатор: Институт за шумарство, Београд – НФЦ Србије
Копаоник, 08-10. мај 2019. године

С циљем спровођења редовних активности у оквиру пројекта „**Праћење утицаја прекограничног аерозагађења у шумским екосистемима на територији Републике Србије**“, Институт за шумарство из Београда као Национални фокал центар (НФЦ) Србије, организовао је заједнички састанак – панел дискусију учесника на пројекту у НП „Копаоник“ у периоду од 08-10.05.2019. године.

НФЦ Србије упутио је званичне позиве за учешће на састанку: Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде – Управи за шуме, ЈП НП „Копаоник“, Институту за низијско шумарство и заштиту животне средине као и учесницима на пројекту са Института за шумарство из Београда.

Званично отварање састанка започето је уводним речима представника Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде – Управе за шуме, Љиљане Совиљ, дипл. инж., а затим, у име руководиоца пројекта др Љубинка Ракоњца, следило је обраћање представника Института за шумарство из Београда др Милорада Веселиновића, представника Института за низијско шумарство и животну средину Проф. др Саше Орловића и представника ЈП НП „Копаоник“ Срђана Симовића, дипл. инж., као и бившег руководиоца пројекта др Радована Невенића.

Љиљана Совиљ дипл. инж.

др Милорад Веселиновић

Проф. др Саше Орловића

Срђан Симовић, дипл. инж.

др Радован Невенић

Након обраћања представника поменутих институција прешло се на презентовање резултата пројекта. Прво се обратио др Илија Ђорђевић са Института за шумарство из Београда и презентовао опште податке Ниво-а I, дефолијације и њихових трендова у Републици Србији и Европи, и представио резултате прикупљених општих података за сваку биоиндикацијску тачку Ниво-а I. Након његовог обраћања, резултате дефолијације као индикатора стања (сушења) шума у Републици Србији у периоду од 2004-2018 године, презентовао је др Горан Чешљар са Института за шумарство из Београда, а затим је дипл. инж. Рената Гагић-Сердар са Института за шумарство из Београда презентовала најчешће проузрокиваче оштећења на стаблима биоиндикацијских тачака Ниво-а I.

У другом делу састанка (првог дана) дискутовано је о свим активностима на Ниво-у I, како у претходној години, тако и о активностима које ће се спроводити током 2019. године. Такође, у сарадњи са Међународним кооперативним програмом за процену и праћење утицаја загађења ваздуха на шумске екосистеме (ICP Forests) преведене су две Брошуре на српски језик (Брошура 1 и 2) и подељене су учесницима на састанку. Спроведена је кратка анкета оцене дефолијације са свим учесницима, чији су резултати уз дискусију представљени наредног радног дана.

др Илија Ђорђевић

др Горан Чешљар

Рената Гагић-Сердар, дипл. инж.

Другог дана заједничког састанка учесника на пројекту, према програму је реализован обилазак огледног поља Ниво-а II, које се налази у газдинској јединици „Самоковска река“, одељење 74, у оквиру ЈП „НП Копаоник“. На самом огледном пољу поред општих информација о датуму и години постављања огледног поља, презентована је и опрема која је инсталирана током година рада као и проблеми са којима смо се сусретали и са којима се још увек сусрећемо радом на огледној површини. Поједини учесници пројекта су презентовали своја искуства и панеле који се спроводе на огледном пољу, а саставни су део пројекта (приземна вегетација, оштећење од озона, депозиција - гравитациони лизиметри итд.)

Након обиласка огледног поља настављен је рад на презентовању резултата. Прво се обратио представник ЈП НП „Копаоник“ Срђан Симовић, дипл. инж. и презентовао проблем сушења шума и одрживости управљања шумама у НП „Копаоник“. Након његовог обраћања, др Милан Дрекић са Института за низијско шумарство и заштиту животне средине из Новог Сада, презентовао је резултате пројекта спроведених на територији АП Војводине, након чега је др Снежана Стајић са Института за шумарство из Београда, презентовала резултате флористичких и вегетацијских истраживања у оквиру огледних поља Ниво-а II.

У другом делу састанка (другог дана), а на основу спроведене анкете о дефолијацији претходног дана, саопштени су резултати који су уз презентацију продискутовани. Такође, је разговарано о унапређењу прикупљања и обради података и напоменуто да су претходних година у оквиру рада на пројекту уочени одређени проблеми у сакупљању, складиштењу и обради података, као и у самом кодирању ових података. Како би се наведени проблеми и недостаци значајно умањили или анулирали, за будући развој инфраструктуре рада на овом пројекту планирана је примена

савремених технологија у прикупљању података директно на терену, употребом специјалних таблет рачунара и одговарајућих софтверских и хардверских решења за унос и обраду прикупљених података.

Срђан Симовић, дипл. инж.

др Милан Дрекић

др Снежана Стајић

Трећег дана састанка **сумирани су резултати и донешени су закључци:**

Од 2003. године до данас постоји константна подршка надлежног министарства за шумарство - Управе за шуме, која снажно подржава рад програма праћења утицаја прекограничног аерозагађења на шумске екосистеме на 130 БИТ Ниво-а I, као и 5 тачака Ниво II које су успостављене у периоду од 2009-2013. године. Овај вид мониторинга омогућава константно праћење промена у шумским екосистемима и указао је да је интензитет сушења шума био најинтезивнији у периоду од 2013-2016 године праћењем стања на БИТ Ниво I, што се такође могло констатовати и у оквиру БИТ Ниво II - Копаоник, у току истог периода, нападима поткорњака као секундарним узрочницима сушења. Заправо у овом периоду је дошло до синергије негативних фактора, који су довели до интензивнијег сушења шума на подручју целог НП „Копаоник“. Са овим су се сложили сви учесници на састанку и нагласили да је неопходно у наредном периоду искористити резултате истраживања на пољима Ниво-а II, с обзиром да су присутни подаци за дужи низ година. Представник НП „Копаоник“ Срђан Симовић, је резултатима њиховог истраживања, потврдио ову проблематику сушења шума у НП „Копаоник“ и нагласио да је струка сада ту да произведе одређена решења за проблематику одрживог управљања шумама, у контексту присутног сушења шума. Такође, је нагласио да су они као ЈП „НП Копаоник“, спремни у сарадњи са

другим учесницима, да спроведу интензивнији мониторинг и истраживање на подручју НП „Копаоник“

Представник Министарства пољоприведе, шумарства и водопривреде – Управе за шуме, Љиљана Совиљ, истакла је важност овог пројекта и нагласила неопходност унапређења рада, кроз прикупљање и обраду података. Колеге са Института за шумарство предложиле су да ће у наредном периоду обрадити детаљније податке хемијских анализа депозиције и лисног опада, а основа за ово могу послужити брошуре које су издате од стране координационог тела ИСР за шуме.

Током састанка договорене су будуће активности на овом пројекту које би требале да унапреде рад на самом пројекту, као и процес извештавања, кодирања и уноса података. У наредном периоду потребно је направити теренски подсетник-броштуру о свим оштећењима које су присутне на огледним пољима, како би се омогућило једноставније и тачније дефинисање оштећења која су присутна на огледним површинама. Представник Института за низијско шумарство и животну средину, др Леополд Пољакковић-Пајник, предложио је да основ за ово могу да послуже резултати COST пројекта FP1401 „Global Warning“, где су дефинисана оштећења која се јављају у шумским екосистемима.

На панел дискусији је дефинисана потреба за успостављање још једног поља Нивоа II, које би било на подручју Централне Србије и обухватило би храстову састојину као значајну за шумске екосистеме у Републици Србији. Са овим су се сложили представници Института за шумарство и Института за низијско шумарство и животну средину, док је представник Управе за шуме Љиљана Совиљ, нагласила важност праћења и управљања ризицима у шумарству, што се кроз овај пројекат може применити, узимајући у обзир континуитет у подацима и методологији. Поред овога, представници оба Института, нагласили су потребу увођења нових метода у рад, као и њихову акредитацију, с обзиром да је унос података у јединствену базу, обавеза свих учесника на овом међународном пројекту. Такође, представник Управе за шуме Љиљана Совиљ је подржала ову иницијативу и нагласила да ће они као ресорно министарство, у наредном периоду активније радити са свим учесницима на овом пројекту, на дефинисању потреба и будућих активности.

Такође, као један од важних закључака, утврђена је потреба за унапређење процеса прикупљања, кодирања и обраде података у оквиру овог пројекта. Овај процес би био омогућен кроз успостављање јединствене базе података Ниво I и II, као и софтверског и хардверског решења, које би омогућило ефикасније прикупљање података на терену, директно кодирање, као и унос у базу података. Ова иницијатива је подржана од стране представника оба Института, као и Управе за шуме, док је НФЦ координатор др Љубинко Ракоњац истакао да је формирање оваквог информационог система у складу са опредељењем Владе Републике Србије и представља стратешки приоритет да се у наредном периоду информатички унапреде и дигитализују, разне области, па тако и област мониторинга шумских екосистема.

Након затварања састанка, а у организацији ЈП НП „Копаоник“, обиђен је водопад Јеловарник који се налази у првој зони заштите НП „Копаоник“.

У прилогу овог извештаја налази се записник присутних учесника на заједничком састанку.

Заједнички састанак – панел дискусија учесника на пројекту „Праћење утицаја прекограничног аерозагађења у шумским екосистемима на територији Републике Србије“
Ниво I и Ниво II

Организатор: Институт за шумарство, Београд – НФЦ Србије
Копаоник, 08-10. мај 2019. године

	Име и презиме	Институција	email	Потпис		
				08.05.2019.	09.05.2019.	10.05.2019.
1.	ГОРАН ЧЕШКАР	ИНСТИТУТ ЗА ШУМАРСТВО, БЕОГРАД	cesjargoran@gmail.com			
2.	САША ЕРЕМИЈА	ИНСТИТУТ ЗА ШУМАРСТВО, БЕОГРАД	sabaeremija@gmail.com			
3.	Илија Ђорђевић	Иницијатива за шумарство, Београд	ILIJADJORDJEVIC@FOREST.ORG.BS			
4.	VLADO ČOKEŠA	ИНСТИТУТ ЗА ШУМАРСТВО БGD	VLAĐO, ČOKEŠA @MAIL.BG			
5.	СНЕЖАНА СТАЈИЋ	ИНСТИТУТ ЗА ШУМАРСТВО	snezhanastajic@yahoo.com			
6.	Рената Гант-Бергар	Иницијатива за шумарство	katas96@hotmail.com			
7.	Sabehudin Hadžović	Институт за шумарство	hadzovic@uns.ac.rs			
8.	Наталија Момировић	Институт за шумарство	natalija.momirovic@uns.ac.rs			
9.	МИЛАН ДРЕКИЋ	ИНСТИТУТ ЗА ШУМАРСТВО И ИЧВ СРБИЈИ	mdrekic@uns.ac.rs			
10.	ЛЕПОЛА ПОВИЉЕВИЋ-ПАНЧИЋ	—	leopoldpp@uns.ac.rs			
11.	ТОМУСЛАВ СТЕВАНОВИЋ	ИНСТИТУТ ЗА ШУМАРСТВО БGD	comca95@gmail.com			
12.	СНЕЖАНА РАДКОВИЋ	ИНСТИТУТ ЗА ШУМАРСТВО	sradkovic@uns.ac.rs			

Заједнички састанак – панел дискусија учесника на пројекту „Праћење утицаја прекограничног аерозагађења у шумским екосистемима на територији Републике Србије“
Ниво I и Ниво II

Организатор: Институт за шумарство, Београд – НФЦ Србије
Копеолик, 08-10. мај 2019. године

	Име и презиме	Институција	email	Потпис		
				08.05.2019.	09.05.2019.	10.05.2019.
13.	ЉУБАН СИМОВИЋ	ИИИП „Крпаолик“	srkvisimov@gmail.com			
14.	ЉИЉАНА Б- БОСАНАЦ	Институт за шум.	brasanlj@yahoo.com			
15.	ТАЈАНА ЂИРКОВИЋ-МИТРОВИЋ	Инст. за шумарство	tanjacirk@yahoo.com			
16.	ГОРДАНА ГЛИГОРИЋ	Управа за шум.	gorjana.gligoric@shms.gov.rs			
17.	СУЗАНА МИТРОВИЋ	Институт за шум.	mitrovic.suzana@gmail.com			
18.	VISELJINOVIC Nikola	—	MVSEJIRI@gmail.com			
19.	ЉИЉАНА СОУЉИЋ	Управа за шум.	ljiljana.soulic@shms.gov.rs			
20.	НЕВЕНА СИМЕ	Институт за шум.	nevena.ade@yahoo.com			
21.	РАДОСЛАВ НЕЂЕВИЋ	Институт за шум.	radoslav@shms.gov.rs			
22.	САША ОРЛОВИЋ	Инст. за шумарство	sasao@shms.gov.rs			
23.	ЉУБАША КРАЈЧИЋ	—	ljubash.krajcic@shms.gov.rs			

Заједнички састанак – панел дискусија учесника на пројекту „Праћење утицаја прекограничног аерозагађења у шумским екосистемима на територији Републике Србије“
Ниво I и Ниво II

Организатор: Институт за шумарство, Београд – НФЦ Србије
Копаноник, 08-10. мај 2019. године

	Име и презиме	Институција	email	Потпис		
				08.05.2019.	09.05.2019.	10.05.2019.
24.	Мирко Луѓанић	ЈП „НП Копаноник“	dugalicm@yubao.com			
25.	Божена Раковић	Институт за шумарство	Ljiljana@icpforests.com			
26.						
27.						
28.						
29.						
30.						
31.						
32.						
33.						
34.						
35.						